

Wprowadzenie

Karta Praw Społecznych Rady Europy jest określeniem używanym przez prawników specjalizujących się w międzynarodowym i porównawczym prawie pracy i ubezpieczeń społecznych oraz specjalistów z zakresu międzynarodowej polityki społecznej dla oznaczenia zbioru traktatów i dokumentów międzynarodowych uchwalonych w latach 1961–1996¹:

- Europejskiej Karty Społecznej z 18.10.1961 r.;
- Protokołu Dodatkowego do Europejskiej Karty Społecznej z 5.5.1988 r.;
- Protokołu Zmieniającego Europejską Kartę Społeczną z 21.10.1991 r.;
- Protokołu Dodatkowego do Europejskiej Karty Społecznej z 9.11.1995 r. przewidującego system skarg zbiorowych;
- Zrewidowanej Europejskiej Karty Społecznej z 3.5.1996 r.

Karta Praw Społecznych Rady Europy jest podstawowym traktatem międzynarodowym, który traktuje prawa społeczne regulowane przepisami prawa pracy i ubezpieczeń społecznych jako prawa człowieka², zapewnia im ochronę prawną na kontynencie europejskim. Karta Praw Społecznych jest dokumentem regionalnym. Została uchwalona w ramach procesu zapoczątkowanego w Europie po II Wojnie Światowej przez tzw. „Kongres Europejski” (*Congress of Europe*), zorganizowany przez Międzynarodowy Komitet Ruchów na Rzecz Integracji Europejskiej (*International Committee of Movements for European Unity*), podczas którego na posiedzeniu w Hadze w maju 1948 r. zaprezentowana została koncepcja uchwalenia „Karty Praw Człowieka” (*Charter of Human Rights*), Trybunału Sprawiedliwości (*Court of Justice*) i Zgromadzenia Europejskiego (*European Assembly*). Dnia 5.5.1949 r. w Londynie podpisany został statut Rady

¹ Opublikowanych w: European Social Charter. Collected texts (5th edition), Strasbourg 2005. Polska wersja tych dokumentów została opublikowana w: Podstawowe dokumenty Rady Europy z dziedziny polityki społecznej, wybór i opracowanie R. A. Henczel, J. Maciejewska, Warszawa 1997.

² Zob. R. Allen QC, R. Crasnow, Employment Law and Human Rights, Oxford University Press, Oxford 2002, passim; Labour Rights as Human Rights, ed. Ph. Alston, Oxford 2005.

Europy, międzynarodowej organizacji powołanej do wprowadzenia w życie idei „Unii Europejskiej” (*European Union*), w skład której mogą wchodzić wyłącznie te państwa położone na kontynencie europejskim, które zadeklarują wolę przestrzegania fundamentalnych zasad Karty Praw Człowieka, porządku prawnego sformułowanego w Karcie oraz których władze zobowiążą się do zagwarantowania wszystkim osobom pozostającym pod ich jurysdykcją do zagwarantowania podstawowych praw człowieka i wolności. Celem Rady Europy jest zapewnienie jedności pomiędzy państwami członkowskimi tej organizacji międzynarodowej w celu zagwarantowania i realizacji wspólnych idei i zasad oraz umożliwienia osiągnięcia postępu gospodarczego i społecznego.

Rada Europy uchwała dokumenty międzynarodowe, których zadaniem jest ochrona praw człowieka. W ramach organów Rady Europy funkcjonują wyspecjalizowane stałe i doraźne komitety, których zadaniem jest ustanawianie standardów i ochrona praw człowieka.

Prawnicy wyodrębniają następujące kategorie praw człowieka: prawa polityczne i obywatelskie oraz prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne. Bazują na podziale dokonany przez Radę Europy, której pierwszym traktatem międzynarodowym była uchwalona 4.11.1950 r. Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (*Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*) zwana w literaturze „Europejską Konwencją Praw Człowieka” (*European Convention on Human Rights*)¹. W pięć lat po zakończeniu II Wojny Światowej autorzy Konwencji zwracali uwagę wyłącznie na konieczność zapewnienia w Europie demokracji politycznej i rządów prawa. Prawa człowieka były przez twórców Konwencji identyfikowane z prawami obywatelskimi². Na tym etapie ochrony praw człowieka Rada Europy nie dostrzegała potrzeby ochrony praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych. Do takiego stanu rzeczy przyczyniało się daleko posunięte zróżnicowanie rozwoju gospodarczego państw zaliczanych wówczas do tzw. Europy Zachodniej. Wspomnieć należy również o spowodowanych II Wojną Światową zniszczeniach gospodarczych w państwach Europy Centralnej i Wschodniej,

¹ D. Gomien, D. Harris, L. Zwaak, Law and practice of the European Convention on Human Rights and the European Social Charter, Strasbourg 1999, passim. W polskiej literaturze por. J. Sozański, Prawa zasadnicze a prawa człowieka we wspólnotowym systemie prawnym, Warszawa – Poznań 2003.

² Parliamentary Assembly of the Council of Europe, Doc. 4213, s. 6.

włączonych w inną niż pozostałe państwa europejskie polityczną strefę wpływów. W 1950 r. Rada Europy dostrzegała możliwość rozszerzenia ochrony praw człowieka na prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne w dalszej przyszłości (*distant future*), pod warunkiem zaistnienia najbardziej sprzyjających okoliczności (*the most favourable circumstances*)¹.

Paradoksalnie, ale do ochrony prawnej praw ekonomicznych, społecznych i kulturalnych przyczynił się polityczny podział Europy na Zachodnią i Wschodnią. Państwa Europy Zachodniej na pierwsze miejsce pośród praw człowieka wysuwały prawa polityczne i obywatelskie, najważniejsze z punktu widzenia demokracji zachodnich, nieobecne w Europie Centralnej i Wschodniej, podczas gdy europejskie państwa socjalistyczne akcentowały wśród praw człowieka prawa ekonomiczne, społeczne i kulturalne. Prawa te pozostawały w bliższym związku z ideami ustroju socjalistycznego, wprowadzanymi w życie w Europie Centralnej i Wschodniej. Różnica w podejściu do praw człowieka sprawiła, iż zarówno w skali regionalnej – w ramach Rady Europy uchwalone zostały wymienione wyżej dwa traktaty międzynarodowe poświęcone ochronie praw człowieka:

- Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, która zapewnia ochronę praw politycznych i obywatelskich i w niewielkim zakresie chroni niektóre podstawowe prawa i swobody społeczne: prawo do pracy (art. 4), zabraniając przymuszania do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej (art. 4 ust. 2); swobodę tworzenia związków zawodowych i przystępowania do nich dla ochrony swoich interesów (art. 11 ust. 1).
- Europejska Karta Społeczna z 1961 r. wraz z trzema wymienionymi Protokołami oraz Zrewidowana (Poprawniona) Europejska Karta Społeczna z 1996 r., traktaty gwarantujące ochronę następujących kategorii praw społecznych:
 - A. Prawa regulowane przepisami indywidualnego prawa pracy: prawo do pracy (art. 1), prawo do sprawiedliwych warunków pracy (art. 2), prawo do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy (art. 3), prawo do sprawiedliwego wynagrodzenia (art. 4), prawo dzieci i młodocianych do ochrony (art. 7),

¹ *Ibidem*; Por. A. Delpérée, Le droits sociaux et la Charte Sociale Européenne, *Revue de Droits des l'Homme*, 1968, vol. 1, Nr 4, 577; A. Michalska, Europejska Karta Społeczna, *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 1978, z. 4, s. 77.

prawo pracownic do ochrony macierzyństwa (art. 8), prawo do poradnictwa zawodowego (art. 8), prawo do szkolenia zawodowego (art. 10), prawo do równych szans i równego traktowania w sprawach zatrudnienia i wykonywania zawodu bez dyskryminacji ze względu na płeć (art. 20), prawo do ochrony w przypadku zwolnienia z pracy (art. 24), prawo pracowników do ochrony roszczeń w przypadku niewypłacalności pracodawcy (art. 25), prawo do poszanowania godności w pracy (art. 26), prawa pracowników mających obowiązki rodzinne do równości szans i równego traktowania (art. 27);

B. Prawa regulowane przepisami zbiorowego prawa pracy: prawo pracodawców i pracowników do organizowania się (art. 5), prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych (art. 6), prawo pracowników do informacji i konsultacji (art. 21), prawo pracowników do brania udziału w określaniu i polepszaniu warunków pracy i środowiska pracy (art. 22), prawo pracowników do informacji i konsultacji w toku postępowania związanego ze zwolnieniami zbiorowymi (art. 29), prawo przedstawicieli pracowników do ochrony w przedsiębiorstwie i udzielania im ułatwień (art. 28);

C. Prawa regulowane przepisami prawa zabezpieczenia społecznego:

prawo do ochrony zdrowia (art. 11), prawo do zabezpieczenia społecznego (art. 12), prawo do pomocy społecznej i medycznej (art. 13), prawo do korzystania ze służb opieki społecznej (art. 14), prawo osób niepełnosprawnych do samodzielności, integracji społecznej i do udziału w życiu wspólnoty (art. 15), prawo rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej (art. 17), prawo osób w podeszłym wieku do ochrony socjalnej (art. 23), prawo do ochrony przed ubóstwem i marginalizacją społeczną (art. 30), prawo do mieszkania (art. 31).

Karta Społeczna chroni prawa społeczne obywateli innych państw członkowskich Rady Europy: prawo do prowadzenia działalności na terytorium innego państwa (art. 18) oraz prawa pracowników migrujących i ich rodzin do ochrony i pomocy (art. 19).

Przedstawione dokumenty międzynarodowe zapewniają w Europie ochronę praw człowieka gwarantowanych w skali globalnej trak-

tami Organizacji Narodów Zjednoczonych: Powszechną Deklaracją Praw Człowieka z 10.12.1948 r.¹, Międzynarodowym Paktem Praw Obywatelskich i Politycznych z 19.12.1966 r.² i Międzynarodowym Paktem Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych z 19.12.1966 r.³ Przyjęte przez ONZ techniki ochrony praw człowieka odzwierciedlają metody stosowane w skali kontynentu europejskiego.

Prawa społeczne traktowane są w doktrynie praw człowieka jako prawa „drugiej generacji”⁴. Powyższego określenia nie można traktować jako wyznacznika miejsca tych praw w hierarchii praw człowieka. Podział praw człowieka na trzy generacje ma historyczną konotację. Do pierwszej generacji praw człowieka zaliczane są prawa obywatelskie i polityczne, których rodowód sięga XVIII wiecznej Deklaracji Praw Człowieka. Prawa społeczne zaliczane są do drugiej generacji praw człowieka, ponieważ były akcentowane pod wpływem idei socjalistycznych, wyrażanych przez pracownicze organizacje związkowe dopiero na przełomie XIX i XX stulecia⁵. Do „trzeciej generacji” praw człowieka zaliczane są prawa, których beneficjentami nie są poszczególne jednostki, lecz kategorie i grupy społeczne: pracownicy, członkowie określonych społeczności, mniejszości etniczne, imigranci, rodziny. Do tej kategorii praw należą traktaty międzynarodowe, gwarantujące na przykład pracownikom (postrzeganym jako zbiorowość zatrudnionych) prawo do udziału w podejmowaniu decyzji przez pracodawcę lub członkom społeczeństwa prawo do udziału w życiu kulturalnym. Prawa grup społecznych zaliczone do kategorii „trzeciej generacji” praw człowieka zostały zaakcentowane w latach 80. XX wieku⁶.

Podział praw człowieka na generacje jest umowny. Szereg praw człowieka, zaliczanych do kategorii praw podstawowych może być zaliczone do każdej z wymienionych trzech generacji praw. Do takiej

¹ Prawa człowieka. Dokumenty, Z. Kędzia (red.), Wrocław 1989, s. 24 i nast.

² Pakt wszedł w życie 23.3.1976 r. Polska ratyfikowała Pakt 3.3.1977 r., (Dz.U. Nr 38, poz. 167).

³ Polska ratyfikowała Pakt 3.3.1977 r., (Dz.U. Nr 38, poz. 169).

⁴ Social Rights as Human Rights: A European Challenge, eds. K. Drzewiecki, C. Krause, A. Rosas, Institute of Human Rights, Abo Akademii University 1994, s. 156 i nast.

⁵ Zob. B. Weston, Human Rights, Human Rights Quarterly, vol. 6, 1984, s. 257 i nast.

⁶ Zob. S. Marks, Emerging Human Rights: A New Generation for the 1980's, Rutgers Law Review, vol. 33, 1981, s. 435 i nast.; P. Alston, A Third generation of Solidarity Rights: Progressive Development or Obfuscation of International Human Rights Law?, Netherlands International Law Review, vol. 29, 1982, s. 307 i nast.; *tenże*, Labour Rights as Human Rights: The Not So Happy State of the Art, (w:) Labour Rights as Human Rights, *op. cit.*, s. 1 i nast.

kategorii należy na przykład prawo koalicji – prawo pracowników do tworzenia i przystępowania do związków zawodowych. Jest to zaliczane do „drugiej generacji” praw człowieka, mimo iż było artykułowane wraz z innymi prawami o charakterze obywatelskim i politycznym. Jest emanacją prawa stowarzyszania się, które z pewnością ma charakter polityczny. Przysługuje zarówno jednostkom, jak i określonym kategoriom społecznym: pracownikom, osobom prowadzącym działalność na własny rachunek, rolnikom. Ma niewątpliwie rodowód ekonomiczny, ponieważ ludzie zrzeszają się w związkach zawodowych dla reprezentacji własnych interesów ekonomicznych, zawodowych i socjalnych oraz w celu obrony swoich praw. Podział praw człowieka na dwie podstawowe kategorie: prawa polityczne i społeczne, mający uzasadnienie prawne w traktatach międzynarodowych, nie ma charakteru rozłącznego, mimo iż w traktatach regionalnych podział na poszczególne kategorie praw jest wyraźniejszy niż w Paktach Narodów Zjednoczonych¹.

Nie można niedoceniać znaczenia praw społecznych w procesie rozwoju i zapewnienia przestrzegania praw politycznych uważanych za fundamentalne z punktu widzenia swobód i wolności oraz demokracji². Docenia to Unia Europejska, która w projekcie Konstytucji dla Europy zamieszcza katalog tych praw³. Prawnicy specjalizujący się w europejskim prawie socjalnym dyskutują na temat znaczenia tych praw⁴. Przestrzeganie praw społecznych jest z jednej strony postrzegane jako materialno–prawne gwarancje korzystania przez jednostki i grupy społeczne z uprawnień obywatelskich i politycznych. Z drugiej natomiast, poziom ochrony praw społecznych jest uzależniony od stopnia rozwoju gospodarczego danego społeczeństwa. Z tego

¹ A. Michalska, *Prawa człowieka w systemie norm międzynarodowych*, Warszawa – Poznań 1982, s. 125–126.

² M. Abram, *Human Rights and the United Nations: Past as Prologue*, Harvard Human Rights Journal, vol. 4, 1991, s. 69 i nast.; I. Hare, *Social Rights as Fundamental Human Rights*, (w:) *Social and Labour Rights in a Global Context. International and Comparative Perspectives*, ed. B. Hepple, Cambridge 2002, s. 153 i nast.

³ W. Sanetra, *Prawo pracy w świetle projektu Konstytucji dla Europy*, PS 2004, Nr 9, s. 3 i nast.; J. Sozański, *Specyfika sądowej i pozasądowej ochrony praw człowieka w Unii Europejskiej a Karta Praw Podstawowych jako część druga Konstytucji dla Europy*, PS 2005, Nr 1, s. 154 i nast.

⁴ K. D. Ewing, *The EU Charter of Fundamental Rights: Waste of Time or Wasted Opportunity?*, The Institute of Employment Rights, London 2002; L. Betten, *The EU Charter on Fundamental Rights: a Trojan Horse or a Mouse?*, *International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 2001, vol. 17, Issue 2, s. 151 i nast.

względu, podkreślając wzajemną ścisłą zależność praw politycznych i społecznych, należy podkreślić, iż podział praw człowieka na dwie podstawowe kategorie: prawa polityczne i prawa społeczne, przyjęty w traktatach międzynarodowych oparty jest w zasadzie na tempie ich realizacji przez władze państw członkowskich zrzeszonych w określonej organizacji międzynarodowej, o zasięgu globalnym (ONZ) lub regionalnym (Rada Europy). Prawa polityczne powinny być realizowane bez zbędnej zwłoki. Prawa społeczne, zwłaszcza te ich rodzaje, jak na przykład prawo do korzystania ze służb opieki społecznej (art. 15 – ZEKS), prawo rodziny do ochrony społecznej, prawnej i ekonomicznej (art. 16 ZEKS), które wymagają wystarczających środków pieniężnych w celu ich realizacji, mogą być urzeczywistniane stopniowo¹. Wiele praw społecznych regulowanych Europejskimi Kartami Praw Społecznych ma charakter progresywny. Karta Praw Społecznych Rady Europy na przykład nakłada na władze państw członkowskich obowiązek wyeliminowania w takim zakresie, w jakim to jest możliwe przyczyn chorób (art. 12 – prawo do ochrony zdrowia ZEKS), podejmowania niezbędnych środków w celu włączenia osób niepełnosprawnych do udziału w życiu wspólnoty (art. 15 ZEKS), popierania pełnej integracji osób starszych, umożliwienie osobom w podeszłym wieku pozostanie pełnoprawnymi członkami społeczeństwa tak długo, jak to możliwe (art. 23 ZEKS). Zatem sposób i tempo realizacji ochrony praw człowieka stanowi kryterium podziału praw człowieka na dwie kategorie: prawa polityczne i społeczne. Władze państw członkowskich muszą zapewnić pełne korzystanie przez jednostki z praw politycznych natychmiast. Korzystanie z praw społecznych w pełnym zakresie może następować stopniowo, w miarę posiadanych zasobów. Zarówno w przypadku umożliwienia korzystania przez jednostki lub grupy społeczne z praw człowieka, bez względu na rodzaj tych praw

¹ *M. Bossuyt*, La distinction juridique entre les droits civils et politiques et les droits économiques, sociaux et culturels, *Human Rights Law Journal*, vol. 8, 1975, s. 790; *O. Kahn-Freund*, The European Social Charter, (w:) *European Law and the Individual*, ed. *F. G. Jacobs*, Amsterdam, New York, London 1976, s. 181 i nast.; *K. Fuchs*, The European Social Charter: Its Role in Present day Europe and Its Reform, (w:) *Social Rights as Human Rights...*, s. 156 i nast.; *P. Laroque*, La Charte Sociale Européenne, *Droit Sociale* 1979, s. 100 i nast.; *H. Wiebringhaus*, Le droit a la sécurité sociale et la Charte sociale européenne, (w:) *Le droit social a l'aube du XXIe siecle*, Lausanne 1989, s. 355 i nast.; *R. Brillat*, The European Social Charter, (w:) *International Human Rights Monitoring Mechanisms. Essays in honour of Jakob Th. Möller*, The Hague-Boston-London 2001, s. 601 i nast.

(polityczne lub społeczne), traktaty międzynarodowe nakładają na władze państw członkowskich podobne obowiązki¹:

- obowiązek powstrzymania się od naruszenia określonych praw. Na przykład, obowiązek nienaruszania swobody pracowników i pracodawców do tworzenia lokalnych, krajowych lub międzynarodowych organizacji dla ochrony ich interesów ekonomicznych i społecznych (art. 5 Karty Społecznej – prawo do organizowania się);
- obowiązek zapewnienia uprawnionym ochrony przed działaniami podejmowanymi w celu naruszenia praw. Na przykład, obowiązek zapewnienia przedstawicielom pracowników ochrony w przedsiębiorstwie i udzielania im ułatwień (art. 28 Karty);
- obowiązek pomocy osobom i grupom, których prawa zostały naruszone. Do tej kategorii zaliczyć należy na przykład przepis art. 24 lit. b Karty, który zapewnia pracownikom zwolnionym z pracy bez uzasadnionego powodu prawo do odpowiedniego zadośćuczynienia.

Karta Praw Społecznych Rady Europy jest obok Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności podstawowym traktatem międzynarodowym, w którym w sposób kompleksowy zagwarantowana została ochrona praw człowieka². Obydwa traktaty międzynarodowe uzupełniają się³. Podobna jest konstrukcja prawna

¹ *I. Hare*, Social Rights..., s. 159 i nast.

² *R. Birk*, Die Europäische Sozialcharta (ESC), Internationales und Europäisches Arbeitsrecht aus: Müncher Handbuch zum Arbeitsrecht, 2 Auflage, Bd.I, München 2000, s. 92 i nast.; *O. Kahn-Freund*, The European Social Charter, (w:) European Law and the Individual, *F.G. Jacobs*, ed. Amsterdam, New York, Oxford 1976, s. 10 i nast.; *G. Kojanec*, The European Social Charter: an international legal system of guarantees of economic and social rights, Studi di diritto Europeo in onore di Ricardo Monaco per il quarantesimo anno d'insegnamento, *A. Giuffrè*, Milano 1977; *Th. Ramm*, Europäische Sozialcharta, Handwörterbuch des öffentlichen Dienstes. Das Personalwesen, Berlin 1976, s. 686 i nast.; *R. Strasser*, European Social Charter, Encyclopedia of International Public Law, Instalment 8, Ed. Bernhardt, Amsterdam 1985; *L. E. Troclet*, La Charte sociale européenne, Eléments de droit social européen, Bruxelles 1963, s. 95 i nast.; *H. F. Zacher*, Europäische Sozialcharta, vol. 1, Fraiburg, Basel, Wien 1986; *J. M. Verdier*, Les droits économiques et sociaux: relance au Conseil de l'Europe?, Droit Social, No 4, avril 1992, s. 415 i nast.

³ *O. De Schutter*, L'interdependence des droits et l'interaction des systemes de protection: les scénarios du systeme europees de protection des droits fondamentaux, Droit en Quart Monde, Bruxelles, Nr 28–29, 2000, s. 3 i nast.; *J. L. Dehaene*, Fundamental Social Rights, the European Union and the Convention, (w:) The Council of Europe and the Social Challenges of the XXIst Century, Bulletin of Comparative Labour Relations, vol. 39, 2001, s.49 i nast., *F. Sudre*, Les droits sociaux et la Convention européenne des droits de l'homme, Revue Universelle des Droits de l'Homme, vol. 12, No 1–2 septembre 2000, s. 28 i nast.

obydwu traktatów. W części merytorycznej traktaty międzynarodowe zapewniające ochronę praw człowieka zawierają katalogi chronionych dóbr oraz praw obywatelskich i politycznych (Europejska Konwencja), praw społecznych i ekonomicznych (Karta Praw Społecznych). W części proceduralnej obydwu traktaty międzynarodowe ustanawiają organy powołane do sprawowania nadzoru nad państwami członkowskimi przestrzegania praw człowieka. W przypadku praw politycznych jest to Europejski Trybunał Praw Człowieka. Nadzór na przestrzeganiem praw społecznych spełnia Komitet Praw Społecznych Rady Europy. Monografia poświęcona Karcie Praw Społecznych Rady Europy przedstawia, przez pryzmat standardów ustanowionych przez Europejski Komitet Praw Społecznych, katalog praw oraz prawne mechanizmy nadzoru nad przestrzeganiem ustalonych praw i standardów. Nieliczne publikacje książkowe poświęcone Karcie Praw Społecznych wydane w Polsce mają charakter źródłowy¹ lub poradnikowy². Pogłębione studia traktują o podstawowych sprawach: instytucjach prawnych powołanych przez Kartę³, niektórych funkcjach Komitetu Praw Społecznych⁴ oraz wybranych kategoriach praw społecznych i standardach ich ochrony ustanowionych przez ten Komitet⁵. Monografia poświęcona Karcie Podstawowych Praw

¹ Podstawowe dokumenty Rady Europy...

² Przewodnik po Europejskiej Karcie Społecznej, Warszawa 2002.

³ A. Świątkowski, Karty Społeczne Rady Europy, PiP 2003, z. 8, s. 36 i nast.

⁴ A. Świątkowski, Quasi-judacyjna funkcja Komitetu Praw Społecznych Rady Europy, PiP 2004, z. 9, s. 46 i nast.; *tenże*, Funciones causijurisdiccionales del Comité de Derechos Sociales del Consejo Europeo, Revista de Derecho Laboral y Seguridad Social, 2005, Nr 7, s. 533 i nast.

⁵ A. Świątkowski, Scope rationae personae of article 5 of the European Social Charter (the Right to Organise) and its application in Poland, Archiwum Iuridicum Cracoviense, t. XXXV-XXXVI, 2002-2003, s. 83 i nast.; *tenże*, Standardy europejskie w zakresie zbiorowego prawa pracy, Państwo i Społeczeństwo, 2003, Nr 4, s. 203 i nast.; *tenże*, European fundamental social rights and the legal, social and economic position of young workers and adolescents in European industrial relations during the period of globalization, European IIRA Congress, Lisbona, September 2004; *tenże*, Control Administrativo del Derecho de Trabajo (Desde la perspectiva de la Carta Social Europea), Revista de Derecho Laboral y Seguridad Social, Agosto 2004, Nr 16, s. 1120 i nast.; *tenże*, Rola i znaczenie europejskich standardów zabezpieczenia społecznego dla polskiego ustawodawstwa na XXI wiek, Polityka Społeczna, 2004, Nr 11-12; *tenże*, Administracyjna kontrola prawa pracy, MPP, 2004, Nr 11; Dorobek Rady Europy w zakresie kształtowania i ochrony praw społecznych. W kierunku powszechnej ratyfikacji Zrewidowanej Europejskiej Karty Społecznej, A. M. Świątkowski (red.), Warszawa 2005; G. Uścińska, Europejskie standardy zabezpieczenia społecznego a współczesne rozwiązywanie polskie, Warszawa 2005, s. 322 i nast.

Spółecznych Rady Europy przedstawia w sposób kompleksowy całość materialno-prawnych i proceduralnych aspektów ochrony praw społecznych.

Kraków, wrzesień 2005 r.

Andrzej M. Świątkowski